

СПОРТ ТИББИЁТИ ФАНИДАН АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР ЎТКАЗИШДА ҲАМКОРЛИК ТАЪЛИМИ УСУЛЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

¹Шарафутдинова Р.И., ¹Муратова Г.С., ²Жумаева Г.А., ³Мустафаева Ш.А.,

¹Бухоро давлат университети, ²Тошкент тиббиёт академияси,

³Абу Али Ибн Сино номли Бухора давлат тиббиёт институти.

✓ Резюме,

Ушбу мақолада олий ўқув юртлари спорт тиббиёти фанидан амалий машғулотларни ўтказишда "ҳамкорлик" таълим усулидан фойдаланиб дарс ўтишининг самарадорлиги ҳақида сўз юритилган. Бунда ўқув жараёнида талабаларнинг жамоада, кичик гуруҳ ва жуфтликда билимларни биргаликда ўзлаштиришлари, ўзаро ривожланишларини таъминлаш имконияти туғилади.

Калит сўзлар: амалий машғулот, спорт тиббиёти фани, интерактив таълим методи, ҳамкорлик таълими, ҳамкорлик таълими технологиялари самарадорлик.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ СОВМЕСТНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ ПО ПРЕДМЕТУ СПОРТИВНАЯ МЕДИЦИНА

¹Шарафутдинова Р.И., ¹Муратова Г.С., ²Жумаева Г.А., ³Мустафаева Ш.А.,

¹Бухарский государственный университет, ²Ташкентская медицинская академия,

³Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сино.

✓ Резюме,

В данной статье рассматривается эффективность преподавания методом "сотрудничество" предмета спортивная медицина в высшей школе. В то же время, в процессе обучения студенты имеют возможность совместно приобретать знания в команде, небольшой группе и паре, чтобы обеспечить взаимное развитие.

Ключевые слова: практические занятия, спортивная медицина, интерактивный метод обучения, совместное обучение, эффективность технологий совместного обучения.

USING COLLABORATIVE LEARNING METHOD ON CONDUCTING PRACTICAL EXERCISES ON THE SUBJECT OF SPORTS MEDICINE

¹Sharafutdinova R.I., ¹Muratova G.S., ²Jumaeva G.A., ³Mustafaeva Sh.A.,

¹Bukhara State University, 70501811, Bukhara city, 11 Muhammad Iqbol stride,

²Tashkent Medical Academy, 100109, Uzbekistan Tashkent Farobi 2 <http://tma.uz/ru/>

³Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali Ibn Sina 200101, Uzbekistan, Bukhara city, 1 Navai Avenue stride <http://bsmi.uz>.

✓ Resume,

This article discusses the effectiveness of teaching "cooperation" of the subject sports medicine in higher education. At the same time, in the process of training, students have the opportunity to jointly acquire knowledge in a team, small group and couple to ensure mutual development.

Key words: practical exercises, sports medicine, interactive teaching method, joint training, the effectiveness of collaborative learning technologies

Долзарблги

3 амонавий шароитда ҳамкорлик таълими, уни ташкил этиш ўзига хос аҳамият касб этмоқда. Ҳамкорликда ўқитиш методининг моҳият мазмунини юқорида қайд этилган фикрлардан ташқари команда (жамоа) ҳамкорлиги асосида топшириқларни ечиш жараёнларини вақт бўйича босқичма босқич (ғояларни инерциялар, муҳимларини ажратиш, лойиҳалаш қайта ишлаб чиқиш) ва амалга ошириш ғояси етади. Зеро, ҳамкорликда ўқитиш ўқувчида онгли интизомни тарбиялайди, ўз муваффақиятини гуруҳ муваффақияти деб билади, топшириқларни ҳамгуруҳлари билан пухта ўзлаштиришга, ўртоқларига ҳамкор бўлиб, ўзаро ёрдам уюштиришга ва ниҳоят ситқидилдан ақлий меҳнат билан шуғулланишига замин тайёрлайди. Ҳамкорлик

таълими - ўқув жараёнида талабаларнинг жамоада, кичик гуруҳ ва жуфтликда билимларни биргаликда ўзлаштиришлари, ўзаро ривожланишлари, "педагог-талаба(лар)" муносабатининг ҳамкорликда ташкил этилишини ифодаловчи таълим бўлиб, унинг асосий ғояси ўқув топшириқларини жамоада, кичик гуруҳларда ёки жуфтликда биргаликда, ўзаро ҳамкорликда бажаришдир. Бу турдаги таълимнинг ғоялари ўтган асрнинг 80-йилларида Ж.Ж.Руссо, К.Д.Ушинский, В.А.Сухомлинский, А.С.Макаренко ва новатор-педагогларнинг қарашлари асосида шаклланган.

Мавзунинг мақсади: Ҳамкорлик таълими талабаларда интеллектуал, маънавий-ахлоқий, жисмоний қобилият, қизиқиш, мотивларни ривожлантириш асосида дунёқарашни ҳосил қилиш мақсадини илгари суради. Ушбу таълим тури "Cooperative learning"

("Корпоратив таълим")дан фарқ қилиб, у жуфтлик ва кичик гуруҳда ишлаш орқали талабаларнинг жамоада фаолият юритиш кўникмаларига эга бўлишларини таъминлайди. Бу турдаги таълим турли йўналишларида ташкил этилади. Жумладан:

- таълимий ҳамкорликка асосланувчи муносабатларни ташкил этиш;
- талабаларга инсонпарварлик ғоялари асосида индивидуал ёндашиш;
- таълим жараёнида касбий ва маънавий бирликнинг қарор топишига эришиш.

Материал ва услублар

Биз спорт тиббиёти фанини ўтишда ҳар қандай таълим каби ҳамкорлик таълими ҳам муайян устувор тамойилларига асосландик. Ушбу тамойиллар ҳамкорлик таълимининг энг муҳим асосларини ёритишга хизмат қилади. Улар қуйидагилардан иборат:

1. Жуфтлик ва кичик гуруҳ аъзоларининг ўзаро бирлиги.

Унга кўра таълим жараёнида ўқув материаллари жуфтлик ва кичик гуруҳ аъзоларининг ўзаро бирликдаги ҳаракатлари асосида ўзлаштирилади. Педагог яхлит ўқув материални жуфтлик ёки кичик гуруҳларни шакллантириш асосида улар томонидан самарали, пухта ўзлаштирилиши учун зарур шартоитни яратиб бера олиши зарур.

2. Жуфтлик ва кичик гуруҳда ҳар бир аъзонинг шахсий ҳамда гуруҳ муваффақияти учун жавобгарлиги.

Ҳамкорлик таълими таълим оловчиларнинг ўзаро, биргаликда таълим олишини таъминлаш билан бирга ҳар бир талабанинг жуфтлик ёки кичик гуруҳда ўзининг ички имкониятини тўла рўёбга чиқара олиши учун қулай муҳитни яратиб бера олиши зарур. Қолаверса, таълим олиш ҳамкорликка асосланганлиги сабабли ҳар бир талаба ўзи мансуб бўлган жуфтлик ва кичик гуруҳ манфаатлари учун қурашиши, ўз жуфти ва жамоадошлари билан муваффақиятга эришиш учун масъулиятли ёндаша олиши зарур.

3. Жуфтлик ва кичик гуруҳда ҳамкорликка асосланган ўқув-билиш фаолиятининг ташкил этилиши.

Ҳамкорлик таълимига кўра талабалар ўқув-билиш фаолиятини жуфтлик ва кичик гуруҳга бириккан ҳолда ташкил этади. Ҳамкорлик ҳам назарий, ҳам амалий характерга эга машғулотларда ҳам бирдек таъминланади. Назарий машғулотларда талабалардан таркиб топган жуфтлик ёки кичик гуруҳларга нисбатан мураккаб бўлмаган ва қисқа муддатда ечиш мумкин бўлган ўқув топшириқлари берилса, амалий машғулотларда эса бир қадар мураккаб ёки мураккаб вазифалар берилади. Ҳар икки ҳолатда ҳам талабалар жуфтлик ва кичик гуруҳларда имкониятларни ягона нуқтага тўплаган ҳолда ўқув топшириқларини самарали бажариш, ўқув материални пухта ўзлаштиришга эътиборни қаратади.

4. Жуфтлик ва кичик гуруҳ ишининг умумий баҳоланиши. Ҳамкорлик таълимига кўра жуфтлик ва кичик гуруҳларда ишлаган барча талабаларнинг фаолияти бевосита шериги ҳамда гуруҳдошларининг умумий фаолияти негизида баҳоланади. Бу ҳолат талабаларда масъулиятни янада оширишга хизмат қилади. Зеро, ҳар бир талабанинг фаолияти, ёндошуви, фаоллиги жуфтлик ёки кичик гуруҳ фаолияти самардорлигини оширишга муносиб ҳисса бўлиб қўйилади.

Ҳамкорлик таълимининг муҳим белгилар ва таркибий элементлари.

Таълим жараёни иштирокчилари ўртасида ўзаро ҳамкорликни қарор топтиришга хизмат қиладиган ҳамкорлик таълими ҳам ўзида муайян белгиларни намоён этади. Улар:

- талаба шахси, индивидуаллигига эътибор қаратиш;
- тайёр билимларни ўзлаштириш ва уларни қайта ишлаб чиқишни инкор қилиш;
- талабаларда мустақил ва танқидий тафаккурни ривожлантириш;
- педагогга ва тенгдошларга нисбатан ижобий муносабатнинг юзага келишини таъминлаш;
- талабаларда маданий мулоқот кўникмаларини ривожлантириш;

Ҳамкорлик ва ўзаро тенгликка асосланган муҳитни яратиш ўзининг муайян таркибий элементларига эга бўлади. Бу таркибий элементлар қуйидагилардан иборатдир:

1. Таянч материал (изоҳловчи суратлар, қисқача хулосалар, рамзий белгилар, схемалар, графиклар, жадваллар, диаграммалар)дан фойдаланиш.

2. Тест (билимларни тест асосида синовдан ўтказиш).

3. Баҳолаш (талабаларнинг ўзлаштириш кўрсаткичларини баҳолаш)

Ҳамкорлик таълимини қўллашда талабалар қуйидаги шаклларда таълим олади:

- 1) жамоада;
 - 2) кичик гуруҳда;
 - 3) жуфтликда
- 1-вариант: Жамоада таълим олиш.

Ҳар бир талабанинг ютуқларидан жамоа хабардор бўлади, чунки жамоа ҳар бир талаба томонидан ўқув материалнинг муваффақиятли ўзлаштирилишидан манфаатдор. Зеро, жамоанинг муваффақияти ҳар бир талаба ва унинг ютуғига, жамоа олдида қўйилган муаммонинг ечимига боғлиқ.

2-вариант: Кичик гуруҳда таълим олиш.

Талабалар 4-5 нафардан бўлиб, кичик гуруҳларга бирлашиб, блок ҳолида берилган ўқув материали устида ишлайди. Ҳар бир талаба материал устида алоҳида ишлайди. Сўнгра бир гуруҳдаги талабалар бошқа гуруҳларга 1 нафардан бўлиб ўтишади ва ўзлари ўрганган материал бўйича эксперт сифатида тенгдошларига маълумот бергандан сўнг ўз гуруҳларига қайтариб, тенгдошларидан ўзлаштирган маълумотлар билан ўз жамоаси аъзоларини таништирилади. Бунда шерикларни диққат билан тинглаш, зарур маълумотларни ўз дафтарларига қайд этиб бориш талаб қилинади. Машғулот сўнггида ўқитувчи исталган талабадан ўрганилган мавзу бўйича саволларга жавоб беришини сўрайди.

3-вариант. Жуфтликда ишлаш.

Талабалар жуфтликларга бўлинади. Ҳар бир жуфтлик яхлит мавзу бўйича алоҳида топшириқ олади. Биргаликда ишлаш асосида жуфтлик аъзолари ўзларига берилган материални ўзлаштирилади. Сўнгра бу ҳақида жамоа олдида ахборот беради.

Ҳамкорлик таълимини қўллаш муайян тартибда кечади:

- шериги ва гуруҳдошлари билан ҳамкорликка эришиш;
- фаол ишлаш, топшириққа нисбатан масъулиятли ёндашиш;
- шериги ёки гуруҳдошларига ижобий муносабатда бўлиш;

- нафақат ўз ютуғи, балки шериги ва гуруҳининг муваффақияти учун жавобгарликни ҳис қилиш;
- жуфтликда ва гуруҳда ишлаш - жиддий ва масъулиятли меҳнат эканлигини ҳис қилиш

Асосий шакллари

- талабалар (4-5 киши) кичик гуруҳларда ишлайди;
- жамоа учун ягона ўқув материали тақдим этилади;
- ҳар бир гуруҳ алоҳида саволга жавоб топади;
- эксперт гуруҳи шакллантирилади;
- бу гуруҳ ҳар гуруҳ иши билан батафсил танишади;
- эксперт гуруҳи ҳар бир талабанинг фаолиятини индивидуал баҳолаш имкониятига эга;

- талабалар тўплаган баллар умумлаштирилиб, кичик гуруҳнинг фаолияти баҳоланади;

- энг юқори балл тўплаган жамоа ғолиб саналади

Натижалар ва уларнинг таҳлили: Ҳамкорлик таълими технологиялари - ўқув жараёнида талабаларнинг жамоада, кичик гуруҳ ва жуфтликда билимларни биргаликда ўзлаштиришлари, ўзаро ривожланишлари, шунингдек, "педагог-талаба(лар)" муносабатининг ҳамкорликда ташкил этилишини таъминловчи таълимий аҳамиятга доир билимларни ҳам самарали, муваффақиятли ўзлаштиришга хизмат қилади.

Схема, жадвал, таянч белги, графикли чизма, таянч материал, мантиқий баёнга асосланган материал, тизимли-тузилмавий ёндошув ўқув материални тизимлаштиришга хизмат қилади. ОТМда таянч материаллардан фойдаланиш қуйидаги имкониятларни юзага келтиради:

- талабаларни маъруза машғулотларида педагог томонидан берилаётган назарий маълумотларни зерикарли тарзда механик қайд этиб боришдан озод этади;

- ўқитувчига аудиториядаги талабалар билан кўпроқ мулоқот қилиш имкониятини яратади;

- талабалар томонидан ўқув материалларини сўзлар ёрдамида, визуал ҳамда кўриш орқали самарали қабул қилинишини таъминлайди;

- таълим жараёнида талабалар томонидан ўқув топшириқларини муҳокама асосида самарали бажариш самарадорлигини оширади;

- талабаларнинг янги билимларни ўзлаштириш жараёни ва сифатини назорат қилиш учун имконият яратади;

- талабаларга ўз билимларини тизимлаштиришга ёрдам беради;

- ўқув ахборотларини кодлаштириш орқали талабалар ўқув фанининг мураккаб бўлим, тушунча ва концепцияларини пухта ўзлаштира олади;

- ўқув материални ўзлаштириш учун сарфланадиган вақтни қисқартириб, талабаларга кўпроқ амалий ва таҳлилий ишларни бажаришга имкон беради;

- талабаларни замонавий таълим технологияларидан ўқув жараёнининг самарадорлигини ошириш мақсадида амалий фойдаланишга ўргатади;

- талабалар орасида ўзаро ҳамкорликни қарор топтиради;

- талабаларни тест топшириқлари билан мустақил ишлашга

ўргатади Кўпгина педагоглар ўз фаолиятларида машҳур педагог В.Ф.Шаталов томонидан асосланган таянч материал билан ишлаш методикасидан фойдаланади. Таянч материал қуйидаги талабалар асосида шакллантирилади:

Юқорида айтиб ўтилганидек, ўқитувчи томонидан тайёрланадиган таянч материалда таянч тушунчалар,

муҳим назариялар, асосий қоидалар ва самарали методларнинг моҳияти очиб берилади, шунингдек, тасвирий намуналар, назорат саволлари, ўқув топшириқлари қай этилади.

ОТМда дастлаб ўқитувчи томонидан шакллантирилган таянч материал талабаларга тақим этилади, аста-секин улар мустақил равишда бу каби таянч материалларни шакллантиришга ўргатилади. Дастлабки машғулотда талабаларга таянч материал тақдим этилган бўлса, навбатдаги машғулотда ўқитувчи у асосида ўқув материали мазмуни қисқача такрорлайди. Сўнгра талабалар билан мулоқот ташкил этилади. Бу мулоқот мини диктант, блиц-сўров, индивидуал савол-жавоб, жуфтликдаги сўров, тезкор такрорлаш каби шаклларда амалга оширилиши мумкин.

Таянч материал қуйидаги таркибий тузилмага эга бўлади:

- ўқув материални баён ва тақдим этишда ягона изчилликка эришиш;

- тушунча ва ибораларнинг тасвирий-шаклий жиҳатдан ягона бўлиши;

- ўқув материали бўйича муҳим ўринларнинг акс эттирилиши;

- сўз, мисол, рамз, гарфик, формулаларнинг минимал миқдоридан фойдаланиш;

- қисқартма ва тушунарсиз тасвирларнинг бўлмаслиги;

- ахборотларнинг кодлаштирилиши;

- таянч материалнинг маъруза матни ҳамда

- дарсликда берилган материал билан изчилликка эришиш;

- тасвирнинг яққол ифодаланиши, аниқ бўлиши

1. Ўқув модули (фани)нинг номи.

2. Ўқув дастури бўйича маърузанинг тартиб рақами.

3. Маъруза мавзуси.

4. Маъруза учун танланган эпиграф (у имкон қадар берилиши зарур).

5. Мавзуга оид таянч тушунчаларнинг рўйхати.

6. Муаммонинг қўйилиши.

7. Муҳокама қилинадиган асосий масалаларнинг сурат, графикли тасвир, жадвал, диаграмма, расм ва б. шаклдаги схемали изчил баёни.

8. Асосий таянч тушунча, қоида, назария ва методлар моҳиятининг ихчам тарзда ёритилиши.

9. Мавзу бўйича тест топшириқлари.

10. Талабалар томонидан янги материалнинг ўзлаштирилиш даражасини аниқловчи блиц-сўров ёки мини тест.

11. Хулоса.

12. Уйга вазифа

Таянч материал билан ишлаш бутун курс бўйича давом этади ва назорат ҳамда коррекциялаш билан якун топади.

Хулоса

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки ушбу инновацион услубларнинг амалий машғулот ўтишда қўлланилиши, талабаларни ўқитиш жараёнига жалб этиш даражасини ортиради, талабаларнинг бир-биридан ўрганишлари учун шароит яратилади, фан бўйича олган билимларини амалда текшириш имконини беради. Замонавий таълимда инновация, янада аниқроғи, педагогик ҳамда таълим инновацияларидан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Олий таълим муассасалари педагогларининг педагогик

ёки таълим усулларида самарали, фаол фойдалана олишлари касбий фаолиятга инновацион ёндаша олишлари кўзланган мақсадга эришишни кафолатлаш билан бирга таълим сифати ва самарадорлигини оширишга, талабаларда билиш фаоллигини кучайтиришга ёрдам беради.

АДАБИЁТЛАР РЎХАТИ:

1. Авлиякулов Н.Х., Мусаева Н.Н. Модулли ўқитиш технологиялари. - Т.: "Fan va texnologiyalar" нашриёти, 2007. - 97 б.
2. Ишмухамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар / Амалий тавсиялар. - Т.: "Истеъдод" жамғармаси, 2008. - 180 б.
3. Ишмухаммедов Р. Таълимда инновация. - Т.: "Fan va texnologiyalar" нашриёти, 2010.
4. Лиманова Г.Н. Технология сотрудничества // <http://www.emissia.org/offline/2003/903.htm>.
5. Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б. "Инновацион таълим технологиялари" Тошкент: 2015. - 208 бет.
6. Прокопишина Н.А. Технология сотрудничества как педагогическая стратегия активного обучения / Метод. пособие. - Новочеркасск: Новочеркасский ГПИ, 2005. - 32 с.
7. Рахматова М.Р., Жалолова В.З., Мустафаева Ш.А., Нурова З.Х. "Малакали тиббий кадрлар тайёрлашда инновацион педагогик технологияларнинг ўрни" // Тиббиётда янги кун 2020; 1(29) январь март.
8. Рўзиева Д., Усмонбоева М., Ҳолиқова З. Интерфаол методлар: моҳияти ва қўлланилиши / Метод.қўлл. - Т.: Низомий номли ТДПУ, 2013. - 115 б.

Келиб тушган куни: 20.03. 2020